

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Історичний факультет
Кафедра історії України

Дипломна робота
магістра

з теми: **«Політика російської окупаційної влади в Галичині та Буковині в роки Першої світової війни»**

Виконав:
студент II курсу ОС «Магістр»
спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
заочної форми навчання
Івановський Віталій

Науковий керівник:
доктор історичних наук,
старший викладач
Кліщинський Павло Володимирович

Кам'янець-Подільський – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.ДЖЕРЕЛА ТА ІСТОРИОГРАФІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	6
1.1. Огляд джерел.....	6
1.2. Історіографія проблеми.....	8
1.3. Методи дослідження.....	11
РОЗДІЛ 2. ОКУПАЦІЯ ТЕРИТОРІЇ ГАЛИЧИНИ І БУКОВИНИ РОСІЙСЬКИМИ ВІЙСЬКАМИ.....	14
2.1. Галичина і Буковина у міжнародних відносинах напередодні війни.....	14
2.2. Окупація західноукраїнських земель в ході воєнних кампаній 1914- 1917 рр.....	21
2.3. Запровадження окупаційною владою нового адміністративно- територіального поділу.....	30
РОЗДІЛ 3. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ ТА СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЇ.....	36
3.1. Державно-політичне життя та національні рухи.....	36
3.2. Зміни у соціально-економічній сфері.....	51
3.3. Національно-релігійна та культурно-освітня політика окупаційної влади.....	61
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	84

ВСТУП

Актуальність дослідження. Перша світова війна стала причиною не лише катастрофічних руїн і соціальних потрясінь в історії людства. Її наслідками були також значні геополітичні зміни. Так склалось територіально, що Галичина і Буковина в роки війни були об'єктами, за володіння якими йшла запекла боротьба між імперіалістичними державами.

Російська окупаційна політика на західноукраїнських землях в роки Першої світової війни є однією з важливих та дискусійних тем у сучасній українській історіографії. Нинішній інтерес до цієї проблеми має не лише наукову, а й суспільну актуальність. По-перше, в сучасному світі існують проросійські сили, що прагнуть знищити Україну, і це вимагає вивчити передісторію таких політичних дій та проросійських рухів, які навіть на західноукраїнських землях тягнуться коренями з давніх часів. Особливо яскраво проросійський рух у Галичині та на Буковині проявився саме у роки Першої світової війни, коли його діячі розгорнули активну діяльність з русифікації життя в регіоні та завзято допомагали російській окупаційній владі. Неабияка суспільна актуальність дослідження впливає і з потреби проведення історичних паралелей між нинішньою війною Росії проти України та подіями столітньої давнини на західноукраїнських землях, з необхідності відстеження джерела конфліктів усередині українського суспільства, характеру діяльності проросійського руху. З'ясування ідеології та поведінки радикальних проросійських діячів і причин провалу їхньої діяльності допоможе сформувати модель поведінки з нинішніми москвофілами та мінімізувати їхній деструктивний вплив на українське суспільство та національну безпеку.

Крім того, поглиблене вивчення цього трагічного періоду є в наш час актуальним завданням, оскільки дозволить: по-перше, переосмислити і адекватніше відтворити минулі події історії регіону у контексті просторово-

часового тла європейської історії, належним чином заповнивши його західноукраїнською проблематикою; по-друге, відповідно оцінити низку маловідомих фактів і подій, відокремити їх від штампів та стереотипів.

Об'єктом дослідження виступає історія Галичини і Буковини в їх адміністративних кордонах періоду з 1914 по 1917 рр.

Предметом дослідження стали суспільно-політичні, соціально-економічна та культурно-національні аспекти політики російської окупаційної влади на території Галичини і Буковини в роки Першої світової війни (1914-1917 рр.).

Територіальні рамки наукового пошуку охоплюють територію захоплених російськими військами у роки Першої світової війни областей Австро-Угорської імперії (Королівство Галичина і Володимирія та герцогство Буковина), які нині входять до складу сучасних України, Польщі та Румунії.

У роботі **хронологічно** розглядається період від 6 серпня 1914 р. – часу, коли Австро-Угорщина та Росія опинилися у стані війни, до серпня 1917 р. – коли внаслідок відступу російські війська залишили територію Східної Галичини та Буковини.

Мета роботи полягає в тому, щоб згідно з вимогами історичної науки й на основі даних джерел, тематичних матеріалів періодики та фахових наукових досліджень, проаналізувати, відтворити і висвітлити узагальнюючу картину суспільно-політичного та соціально-економічного становища окупованих територій.

Об'єкт, предмет і мета дослідження відповідно визначили наступні **завдання:**

- узагальнити та охарактеризувати існуючі джерела та наукову літературу, що стосуються теми дослідження;
- проаналізувати місце Галичини і Буковини у міжнародних відносинах передвоєнного часу;
- охарактеризувати адміністративну та управлінську політику

окупаційної влади;

– розкрити особливості соціально-економічного становища західноукраїнського населення в період окупації;

– прослідкувати специфіку національно-релігійних та культурно-освітніх перетворень у краї.

Практичне значення. Фактичний матеріал та основні результати дослідження можуть бути використані для написання праць з історії Першої світової війни, відповідних розділів з історії України та історії Галичини і Буковини, підготовки виставок.

Структура дослідження. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів (дев'яним параграфів), висновків і списку використаних джерел та літератури.

ВИСНОВКИ

Таким чином, обов'язковою складовою ґрунтового вивчення феномену Першої світової війни, що дозволяє скласти комплексне уявлення про цю глобальну подію світової історії, є політика російської окупаційної адміністрації в Східній Галичині та Північній Буковині у 1914 – 1917 рр. Вивчення діяльності органів російської влади у регіоні обумовлено необхідністю з'ясування змісту та принципів її побудови, відношенням до головних політичних чинників у краї в роки російської окупації. Питання є складним і з точки зору його висвітлення та оцінок, як в українській, так і в зарубіжній історіографії.

Територія Галичини і Буковини на початку війни відігравала важливе значення у стратегічних планах австрійського командування, що зумовило швидку її окупацію супротивником. Плани обох воєнних блоків стосовно українських земель у Першій світовій війні зводилися, по суті, до їх загарбання та колонізації. Росія, вступивши у війну, під гаслом «звільнення поневоленого слов'янства», щодо України прагнула, перш за все, реалізувати свою довоєнну стратегічну мету – розширити кордони імперії за рахунок Галичини, Буковини і Закарпаття.

Перебіг і характер воєнних дій на території Галичини і Буковини, періодичне встановлення контролю над регіоном у 1914-1915 рр. російськими та австрійськими військами породили таку невідворотну жорстокість війни як репресії щодо населення краю. Буковина стала плацдармом, де австрійці сковували угруповання супротивника. Успіх там давав можливість австрійському командуванню вести активні операції у Галичині. Буковина перестала вважатися самостійним театром і розглядається вже як флангова опора австро-угорської армії на Східному фронті. Близькість даного театру до нейтральної Румунії надавало йому особливого значення.

Масштабні і тривалі бойові дії на території краю призвели до цілковитого занепаду сільського господарства, породивши масовий голод серед населення, інтенсивні міграційні процеси, вимивання сільського населення в міста, їх пролетаризацію та люмпенізацію. Ускладнення продовольчої ситуації у містах Східної Галичини призвело до різкого скорочення споживання містянами товарів першої необхідності.

В умовах військового часу російська окупаційна адміністрація змушена була скеровувати основні зусилля в галузі соціально-економічної політики на ліквідацію руйнівних наслідків військових дій, забезпечення елементарної життєдіяльності населення регіону і уникнення проявів голоду та інших соціальних негараздів.

Даній меті була підпорядкована низка заходів: по-перше, організовано мережу продовольчих повітових комітетів, через які надавалася допомога розореним війною жителям краю; по-друге, створено численну кількість харчових пунктів, де люди безкоштовно могли одержувати їжу; по-третє, встановлювалися тверді ціни на продукти харчування та предмети першої необхідності.

Однак добродійна діяльність окупаційної влади не виходила за межі забезпечення тилу російської армії. У складних умовах війни урядові структури царату не змогли організувати належної системи забезпечення широких верств населення продуктами і товарами повсякденного вжитку. Натуральні повинності, які стягувалися російською окупаційною владою в роки Першої світової війни, лягали важким тягарем на розорене війною місцеве населення Східної Галичини і Буковини та були одним з елементів фінансової політики країни-загарбника. Водночас окупаційній владі було вигідно експлуатувати місцеве населення, адже в умовах війни це дозволяло їй економити значні фінансові ресурси. В цілому, спроби організації економічного життя краю мали досить фрагментарний характер, зводилися до задоволення настійних потреб як військових, так і місцевого населення і яких-небудь реальних прибутків російській казни не принесли.

Влада Російської імперії намагалася поряд із релігійним та мовним питанням використовувати питання освіти задля досягнення своїх політичних цілей. Шкільництво було наріжним каменем, оскільки відповідно до планів російського керівництва, після військової перемоги над Австро-Угорщиною, території Східної Галичини та Північної Буковини мали бути приєднані до Російської імперії і таким чином, мала бути досягнута «історична справедливість». Наявність же офіційної української школи ускладнювала боротьбу із «українським сепаратизмом» в українських губерніях Російської імперії. Однак, використання освіти як чинника для зміцнення своїх позицій на окупованих територіях виявилось невдалим. Необ'єктивна оцінка настроїв місцевого населення та відступ російських військ у червні 1915 р., призвели до краху планів російської влади у сфері русифікації Східної Галичини та Північної Буковини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Опубліковані джерела

1. Буковина в роки Першої світової війни 1914-1918 рр. Документи / Упорядник В.М. Ботушанський. Чернівці: Технодрук, 2014. 356 с.
2. Велика війна 1914-1918 рр. і Україна: У двох книгах. Кн. 2: Мовою документів і свідчень / Ред. кол.: В.А. Смолій (голова), О.П. Реєнт (відп. ред.), О.Ю. Кирієнко (відп. секр.) та ін.; Ін-т історії України НАН України. Київ: ТОВ Вид-во «КЛІО», 2015. 800 с.
3. Высочайшие манифесты. Воззвания Верховного Главнокомандующего. Донесения от Штаба Верховного Главнокомандующего. Москва: Изд. Д. Я. Маховского, 1915. 588 с.
4. Горлицкая операция: сборник документов мировой империалистической войны на русском фронте (1914-1917 гг.). Москва: Воениздат, 1941. 408 с.
5. Добржанський О., Старик В. Бажаємо до України. Змагання за українську державність на Буковині (1914-1921 рр.). Документи і матеріали. Чернівці: Чернівецька обласна друкарня, 2009. 512 с.
6. Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі: IV Гаазька конвенція від 18.10.1907 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/995_765.
7. О местностях, объявляемых состоящими на военном положении: Закон Российской империи от 18 июня 1892 г. №8757. Полное собрание законов Российской империи. Собр. III. Т. XII. Санкт-Петербург, 1895. С. 479–483.
8. Отчет временного военного генерал-губернатора Галиции по управлению краем за время с 1-го сентября 1914 г. по 1-е июля 1915 г. Киев: Б.и., 1916. 109 с.

9. Отчет представителя Министерства торговли и промышленности о нефтяной промышленности Галиции и казенном заводе в Дрогобыче. Киев, 1915. С. 5–7.
10. Перша світова війна 1914-1918 рр. і Україна: мовою документів і свідчень / Упор. В. Шевченко; [ред. кол. В.А. Смолій (голова), О.П. Реєнт (відповідальний редактор) та ін.]. Київ: «Видавництво «Кліо», 2015. 800 с.
11. Приказ войскам Временного военного генерал-губернаторства Галиции № 107 от 20 ноября 1914 г. (по интендантскому управлению) // Приказы войскам Временного генерал-губернаторства Галиции. Львов, 1915. С. 67.
12. Приказ Главного Начальника Снабжения Армий Юго-Западного фронта №240 от 11 марта 1915 года. // Приказы Главного Начальника Снабжения Армий Юго-Западного фронта. Люблин, 1915. С. 7–11.
13. Розпорядження, накази, обіжники військового міністра, військового генерал-губернатора Галичини, начальника військових повідомлень армій Південно-Західного фронту та інше. 1914-1915 рр. URL:
14. Світова війна у поштових листівках (з колекції Івана Снігура). Чернівці: Зелена Буковина, 2008. 135 с.

Мемуарна література

15. Брусилов А.А. Мои воспоминания. Москва: Воениздат, 1983. 256 с.
16. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914-1920). Мюнхен, 1969. 543 с.
17. Кочубей Н. Дещо з минулого (зі споминів про московську окупацію Галичини) // Дзвони. 1935. Ч.12. С.577-583.
18. Левицький К. Історія визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни 1914–1918 рр. Львів, 1930. 428 с.
19. Лотоцький О. Сторінки минулого. Б.м.: В-ння Української православної церкви в США, 1966. Ч.3. 396 с.

20. Людендорф Э. Мои воспоминания о войне 1914-1918 гг. В 2-х томах. Москва: Госиздат, 1924. Т.1. 315 с.
21. Макух І. На народній службі: Спогади. Київ: Основні цінності, 2001. 572 с.
22. Московська окупація Галичини 1914–1917 рр. за свідченнями сучасників / упорядн. В. Семенів. Львів : Апріорі, 2020. 528 с.
23. Рид Д. Вдоль фронта. Москва: Земля и фабрика, 1928. 324 с.
24. Чернівецькі хроніки з Першої світової очима священників // URL: risu.org.ua/ua/index/exclusive/events_people/64329/

Періодична преса

25. Брак роботи до худоби // Буковина. 1915. 13 березня. С. 3.
26. Визволення Буковини // Буковина. 1915. 28 лютого. С. 1.
27. Воєнні події на Буковині // Народний голос. 1915. 29 травня. С. 3-4.
28. Державне запровіянтованя буковинського населення перед другим приходом москалів // Буковина. 1915. 20 лютого. С. 2.
29. До українського народу на Буковині // Народний голос. 1915. 8 травня. С. 1-2.
30. Друга московська навала на Буковині // Народний голос. 1915. 17 квітня. С. 6.
31. Московська господарка на Буковині // Народний голос. 1915. 19 червня. С. 4-5.
32. Московська дич // Діло. 1914. Ч. 181. 14 серп. С. 6.
33. Оголошення про запис до лав Українських Січових Стрільців // Народний Голос. 1914. 31 липня. С. 1.
34. Російська ласка // Народний голос. 1915. Ч. 25. 2 жовт. С. 3.
35. Російська «Помаранчева книга» // Діло. 1914. Ч. 177. 10 серп. С. 7.
36. Російські гаразди // Народний голос. 1915. Ч. 24. 25 верес. С. 2.
37. Хто накликав на нас москалів // Буковина. 1915. 23 липня. С. 1-2.
38. Честь борцям за вітчизну // Народний голос. 1914. 19 серп. С. 3.

Наукові статті і монографії

39. Адамович С.В. Єврейське питання в політиці російської окупаційної адміністрації в Галичині та Буковині (1914-1917 рр.). URL: <http://hdl.handle.net/123456789/7596>
40. Акатріні В.М. Освіта Буковини у роки Першої світової війни (1914-1918) // Гілея. 2014. Вип. 91. С. 50-54.
41. Баран І.В. Антиукраїнська політика представників Руської православної церкви в Галичині у 1914-1915 роках // Грані. 2014. №4(108). С. 148-156.
42. Баран І. В. Вплив бойових дій на становище міст і сіл Східної Галичини на початку Першої світової війни // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» : «Держава та армія» ; [ред. Л. Дещинський]. Львів : Вид-во НУ «ЛП», 2009. № 652. С. 46–55.
43. Баран І., Мазур О. Нищення російськими властями української мови, школи та освіти в Галичині на початку Першої світової війни. Вісник Національного університету «Львівська політехніка», 2012. № 724 : Держава та армія. С. 99–107.
44. Берест І.Р. Репресивні акції щодо населення Східної Галичини в роки Першої світової війни. URL: <https://www.google.com/url?0ooLm38>
45. Ботушанський В.М. Буковина у дипломатичній боротьбі за втягнення Румунії у війну на боці австро-німецького блоку (1914-1916 рр.) // Питання історії України: Збірник наукових статей. Чернівці: Золоті литаври, 1999. С. 276-285.
46. Ботушанський В. Російські плани інкорпорації Буковини (1914-1916 рр.) // Науковий вісник Чернівецького університету. 2004. Вип. 229-230: Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. С. 24-32.
47. Буковина: історичний нарис / Відп. ред. В.М. Ботушанський. Чернівці, 1998. 416 с.

48. Буковина: її минуле і сучасне / (Ювілейне видання до 600-річчя першої писемної згадки про місто Чернівці). [Кол. монографія] В.М. Ботушанський, С.В. Біленкова, О.В. Добржанський та ін. / За заг. Ред. В.М.Ботушанського. Чернівці: Зелена Буковина, 2009. 365 с.
49. Буковина у Першій світовій війні. URL: uk.wikipedia.org/wiki/Буковина_у_Першій_світовій_війні#
50. Велика війна 1914-1918 рр. і Україна / упор. О. Реєнт; [ред. кол. В.А. Смолій (голова), О.П. Реєнт (відповідальний редактор) та ін.]. Київ: «Видавництво «Кліо», 2013. 784 с.
51. Ветров І. Г. Україна в експансіоністських планах Німеччини під час Першої світової війни // Перша світова війна і слов'янські народи: Матеріали міжн. наук. конф. (14–15 травня 1998 р.). Київ, 1998. С. 41–48.
52. Вільшанська О.Л. Суспільні настрої в Україні під час Першої світової війни // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. Збірник. Київ: Інститут історії України НАН України, 2012. Вип. 23. Перша світова війна і Україна (до 100-річчя початку Великої війни). С. 152–162.
53. Волковинський В.М. Бойові дії на українських землях у роки Першої світової війни // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. Київ: Інститут Історії України, 2004. Вип. IV. С. 52–69.
54. Гайсенюк В.В. Москвофільство в Галичині та на Буковині в роки Першої світової війни / Дисертація на здобуття наукового ступеня к.і.н. Чернівці, 2015. 240 с.
55. Гакман С. Перша світова війна та процеси національного самовизначення на Буковині // Перша світова війна і революції: вектори соціокультурних трансформацій: колективна монографія / Наук. ред. проф. С.С. Троян. Київ: Кондор, 2017. С. 172-197.
56. Глизнер В. Адміністративно-територіальний поділ Галичини і Буковини російською окупаційною владою в 1914-1918 рр. // Схід. 2014. №4. С. 79-83.

57. Головченко В.І., Солдатенко В.Ф. Українське питання в роки Першої світової війни: монографія. Київ: Парламентське видавництво, 2009. 448 с.
58. Гуйванюк М. Ставлення російської окупаційної влади до січового руху в Галичині і Буковині під час Першої світової війни // Перша світова війна: історичні долі народів Центральної та Східної Європи. Чернівці: Рута, 2000. С. 39–42.
59. Добржанський О.В. Національний рух українців Буковини другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Чернівці: Золоті литаври, 1999. 574 с.
60. Дорохова Л. Селянський рух на Україні в роки Першої світової війни // Укр. істор. журн. 1978. №8. С. 117–124.
61. Економічна історія України : іст.-екон. дослідж. : в 2 т. / [Т. А. Балабушевич, В. Д. Баран, В. К. Баран та ін. ; відп. ред. В. А. Смолій] ; НАН України, Ін-т історії України. Київ : Ніка-Центр, 2011. Т. 1 . 2011. 694 с.
62. Жуковський А. Історія Буковини. Ч. 2. Чернівці: Вид. спілка «Час», 1993. 224 с.
63. Заполовський В. Буковина в останній війні Австро-Угорщини. Чернівці: Золоті литаври, 2003. 284 с.
64. Ільницький І. Діяльність цивільних органів влади Галичини у роки першої російської окупації (серпень 1914 р. – червень 1915 р.). Науковий часопис ПНУ імені М. П. Драгоманова. Серія 6. Історичні науки. 2015. Вип. 13. С. 76-81.
65. Ільницький І. Нормативні та ідейно-концептуальні основи організації управління західноукраїнськими землями в період першої російської окупації (серпень 1914 – червень 1915 рр.) // Проблеми історії України ХІХ – поч. ХХ ст. 2013. Вип. 21. С. 361-378.
66. Ільницький І. Проблеми історії Першої російської окупації Галичини (1914-1915 рр.) у сучасному науковому дискурсі // Проблеми історії України ХІХ – початку ХХ ст. 2011. Вип. ХІХ. С. 320–344.

67. Істоміна А. Грошова політика уряду Російської імперії в Наддніпрянській Україні та на окупованих землях Західної України в роки Першої світової війни як об'єкт наукових досліджень. URL: https://www.google.com/url?esrc=s&q=&rct=j&sa=U&url=http://ethnic.history.univ.kiev.ua/data/2019/57/articles/9.pdf&ved=2ahUKEwick4P39YKDAxUfX_EDHcrSAPAQFnoECACQAg&usg=AOvVaw1vF3ot61LXRUEaiUF9ov.
68. Історія війн і збройних конфліктів в Україні. Енциклопедичний довідник [від. ред. О. Гуржій]. Київ: Вид-во гуманіт. л-ри, 2004. 520 с.
69. Історія державної служби в Україні: у 5 т. / [О. Г. Аркуша, О. В. Бойко, Є. І. Бородін та ін.; Голов. упр. держ. служби України, Ін-т історії НАН України. Київ: Ніка-Центр, 2009. Т. 1. 544 с.
70. Кикина М.О. Перша світова війна: повсякденне життя в умовах фронту і тилу. URL: <https://www.google.com/urlKf1>
71. Кліщинський П. Буковина в роки Першої світової війни: військово-дипломатичний аспект // вісник кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. 20018. Вип. 11. С. 272-281.
72. Ковбаса В.М. Релігійна політика російської окупаційної влади в Галичині та Буковині (1914-1917 рр.) // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Історичні науки. 2021. №3. С. 65-73.
73. Ковбаса В.М. Становище освіти в умовах першої Російської окупації Східної Галичини та Північної Буковини (1914-1915 рр.) // VI Таврійські історичні наукові читання : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 14–15 жовтня 2022 р., м. Київ. Львів-Торунь: Liha-Pres, 2022. С. 12–16.
74. Компанієць І. І. Революційний рух в Галичині, Буковині та Закарпатській Україні під впливом ідей Великого Жовтня (1917-1920). Київ: Радянська Україна, 1957. 278 с.

75. Котціан О. Між федералізмом та централізмом. Розвиток та значення регіональної свідомості на Буковині // *Аннали Буковини*. 1997. №3. С. 647-650
76. Кравець А., Казмірчук О. Південно-Західний фронт в період Першої світової війни // *Літопис Волині*. 2023. Чис. 28. С. 11-15.
77. Кулінич І.М. Україна в загарбницьких планах німецького імперіалізму (1900–1914). Київ: АН УРСР, 1971. 216 с.
78. Кучера І., Гайналь Т., Даниляк Р. Соціально-економічне становище мешканців Східної Галичини під час російської окупації у роки Першої світової війни (1914–1917 рр.) // *Грані*. Т.24. №12. Дніпро, 2021. С. 5–14.
79. Кучера І. В. Діяльність російської окупаційної влади в аграрному секторі економіки Східної Галичини в роки Першої світової війни. *Український селянин*. 2005. Вип. 9. С. 149-152.
80. Кучера І. Політика російської окупаційної адміністрації в Східній Галичині у 1914 – 1917 рр. // *Вісник Прикарпатського університету. Історія*. 2013. Вип. 23-24. С. 194–200.
81. Литвин В.М. Перша світова війна 1914-1918 рр. і Україна / відп. ред. В.А. Смолій; Ін-т історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2014. 452 с.
82. Лозинська І. Діяльність російської окупаційної влади у Галичині у 1916-1917 рр. *Проблеми гуманітарних наук: зб. наук. пр. Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2016. Вип. 38. С. 77–88.
83. Лозинська І. Економічна політика адміністрації Ф.Ф.Трепова у Галичині // *Проблеми гуманітарних наук*. 2013. Вип. 32. С.123–137.
84. Лозинська І. Організація російського цивільного управління у Галичині (серпень – вересень 1914 року). *Східноєвропейський історичний вісник*. Дрогобич: Посвіт, 2017. Вип. 2. С. 21–31.

85. Лозинська І. Г. Російське воєнне генерал-губернаторство у Галичині (1914-1915 рр.) // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В.Гнатюка. Серія: Історія / за заг. ред. проф. І. С. Зуляка. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2010. Вип.1. С.47–52.
86. Лозинська І. Тимчасове військове генерал-губернаторство Галичини: напрями економічної політики // Актуальні питання гуманітарних наук. 2016. Вип. 16. С. 77–87.
87. Лозинський А.Ф. Політика держав Антанти з українського питання напередодні Першої світової війни // Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Гуманітарні науки. 2016. Вип. 14. С. 47–53.
88. Лозинський А.Ф. Україна в геополітичних планах Німеччини та Австро-Угорщини напередодні Першої світової війни // Україна-Європа-Світ. Міжнар. зб. наук. праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. Вип. 18. С. 155–163.
89. Лозовий Є. Реквізиція дзвонів в церквах та костьолах Східної Галичини в роки Першої світової війни // Україна в минулому. Київ-Львів, 1993. Вип. 4. С. 64–75.
90. Любашенко В., Петрів Н. Юридичний статус протестантських громад Галичини (1781–1921), «Історія релігій в Україні», книга І, упор.: О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич, Львів : 2015. С. 262–271.
91. Любашенко В. І. Історія протестантизму в Україні : курс лекцій. Київ : Поліс, 1996. 350 с.
92. Любченко В. Б. Генерал-губернаторство областей Австро-Угорщини, зайнятих по праву війни (1916-1917 рр.) // Проблеми історії України ХІХ – початку ХХ ст. Сторінки воєнної історії. Київ: Інститут історії України, 2004. Вип. 19. С. 50-72.
93. Любченко В.Б. Російська окупаційна адміністрація у Галичині та на Буковині // Велика війна 1914-1918 рр. і Україна. У двох книгах. Книга 1. Історичні нариси. Київ.: ТОІВ « Видавництво « КЛІО», 2014. С. 248–301.

94. Мазур О.Я., Баран І.В. Українська греко-католицька церква на початку Першої світової війни (1914-1915 рр.). URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Armia/2010_670/07.pdf
95. Мазур О.Я., Баран І.В. Українське питання в політиці провідних держав напередодні Великої війни (1914-1918 рр.) // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Держава та армія. 2014. № 784. С. 70–75.
96. Мазур О. Я. Міграція населення Східної Галичини на початку Першої світової війни: заручники, біженці, вигнанці, евакуйовані. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Держава та армія. 2013. № 752. С. 50–61.
97. Мазур О., Мороховський В. Наслідки війни для села Східної Галичини // Перша світова війна і слов'янські народи: матеріали між нар. наук. конф. (14–15 травня 1998 р.). Київ, 1998. С. 101–108.
98. Мазур О., Патер І. Галицька «Руїна»: соціально-економічне становище Східної Галичини (1914–1915 рр.) // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Держава та армія. Львів, 2007. № 584. С. 44–52.
99. Мазур О., Сухий О. Українське населення Галичини на початку Першої світової війни: репресивні акції австрійської влади // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Держава та армія. Львів, 2000. № 408. С. 73–78.
100. Масіян Н.Б. Буковина напередодні окупації (за матеріалами Державного архіву Чернівецької області) // Архіви України. 2014. №4-5. С. 42-51.
101. Місюра І. Політика російського окупаційного режиму на західноукраїнських землях у 1914-1915 роках // Галичина. 2001. №7. С. 149–153.
102. Молчанов В.Б. Вплив Першої світової війни на життєвий рівень населення України // Проблеми історії України XIX – початку XX ст.

- Збірник. Київ: Інститут історії України НАН України, 2012. Вип. 23. Перша світова війна і Україна (до 100-річчя початку Великої війни). С. 92–102.
103. Нариси з історії Північної Буковини. Київ: Наук. думка, 1980. 338 с.
104. Науменко А. III кінний корпус у Задністровському бойовищі (квітень 1915 року) // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. Чернівці: Чернівецький національний ун-т, 2012. С. 55-61.
105. Науменко А.О. Бойові дії на Поділлі і Буковині під час Першої світової війни // Воєнна історія Поділля і Буковини: матеріали Всеукраїнської наукової військово-історичної конференції 25–26 листопада 2009 р. м. Кам'янець-Подільський. Київ: Центральний музей Збройних Сил України, 2009. С. 156–165.
106. Орлик С. В. До питання стягнення натуральних повинностей з населення Східної Галичини та Буковини російською окупаційною владою в роки Першої світової війни // Історія, археологія, інформаційна, бібліотечна та архівна справа: актуальні проблеми науки та освіти: I Міжнар. наук. конф., 13 трав. 2020 р., м. Кропивницький : тези доп. Кропивницький : ЦНТУ, 2020. С. 59–61.
107. Орлик С. Економічне становище та податна здатність селян Галичини і Буковини в період російської окупації в часи Першої світової війни // Український селянин. 2017. Вип. 18. С. 93–100.
108. Орлик С.В. Закупівлі та реквізиції у селян Східної Галичини й Буковини під час російської окупації в роки Першої світової війни // Український селянин. 2019. Вип. 21. С. 34–40.
109. Орлик С. Криза внутрішньої торгівлі на окупованих Росією територіях Галичини і Буковини в період Першої світової війни та вплив її на продовольчий ринок // Україна – Європа – Світ. Тернопіль: Тернопільський націон. педагогічного ун-ту імені Володимира Гнатюка, 2018. Вип. 21. С. 136–145.

110. Орлик С. Мародерство, грабежі, розбій російських окупаційних військ на Східній Галичині й Північній Буковині в роки Першої світової війни // Український історичний журнал. 2022. №2. С. 4–16.
111. Орлик С. Організація та управління російською окупаційною владою державним майном на захоплених територіях Галичини й Буковини у період Першої світової війни // Проблеми історії України XIX – поч. XX ст. 2017. Випуск 27. С. 192–205.
112. Орлик С. Організація фінансового управління російською окупаційною владою на теренах Галичини і Буковини в період Першої світової війни. Карпатський край. 2017. №1(9). С. 5-21.
113. Орлик С. Цінова політика російської окупаційної влади на території Галичини і Буковини в період Першої світової війни // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. Тернопіль: В-во ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, 2018. Вип. 1. Ч. 1. С. 48–58.
114. Патер І.Г. Статус окупованих територій Галичини і Буковини в 1914-1917 рр. // Історія державної служби в Україні : у 5 т. Т. 1. Київ: Ніка-Центр, 2009. С. 379-409.
115. Патер І. Українське питання в антантському та австро-німецькому вимірах (серпень 1914 – лютий 1917 рр.) // Вісник Львівського університету. Серія історична. 2019. Спецвипуск. С. 494–519.
116. Перша світова війна і революції: вектори соціокультурних трансформацій: Колективна монографія / За ред. проф. С.С. Трояна. Київ: Кондор-Видавництво, 2017. 280 с.
117. Перша світова війна у фокусі історії (дипломатичні та політичні колізії Великої війни): монографія / Наукова редакція д.і.н., проф. С.С. Трояна Київ: Кондор-Видавництво, 2016. 352 с.
118. Петрович І. Галичина під час російської окупації: серпень 1914 р. – червень 1915 р. Відень : Політична бібліотека, 1915. 116 с.

119. Піддубний І. Румуни Буковини в житті краю: 1848-1918 рр. // Історична панорама. 2010. Вип. 10. С. 9-40.
120. Попик С. Українці в Австрії 1914-1918: Австрійська політика в українському питанні періоду Великої війни. Київ-Чернівці: Золоті Литаври, 1999. 234 с.
121. Прокопович Е. Кінець австрійського панування в Буковині / Пер. з нім. О. Матійчук, Н. Панчук. Чернівці: Золоті литаври, 2003. 80 с.
122. Прокопчук І. Мародери та дикуни: як зображало віденське видання російських солдатів у період Першої світової. URL: <https://versii.if.ua/novunu/marodery-ta-dykuny-yak-zobrazhalo-videnske-vidannya-rosijskyh-soldativ-u-period-pershoyi-svitovoyi/>
123. Ревуцька О. Формування владних інституцій Тернопільської губернії (серпень 1914 – лютий 1915 р.) // Тенденції і перспективи розвитку історичної науки та філософії в умовах глобалізації : матеріали Всеукраїнської молодіжної наукової конференції (10 березня 2017 р., м. Київ). Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. С. 63–74.
124. Реєнт О.П., Сердюк О.В. Загострення суперечностей в імперському суспільстві у роки першої світової війни (липень 1914 – лютий 1917 рр.) // Проблеми історії України XIX – XX ст. Київ: Інститут історії України, 2004. Вип. VII. С. 5–47.
125. Реєнт О.П., Сердюк О.В. Перша світова війна і Україна. Київ: Генеза, 2004. 473 с.
126. Реєнт О., Янишин Б. Велика війна 1914-1918 рр. в українській історіографії // Український історичний журнал. 2014. №3. С. 4-21.
127. Савчук Т. «Дарма брат брата вбиває»: протестанти в армії Російської імперії (1914–1917 рр.). Емінак. 2015. № 1–2. С. 5–10.
128. Сарнацький О. Діяльність царських жандармів в Галичині під час Першої світової війни // Історичний журнал. 2010. № 1–3. С. 63–74.

129. Сергійчук В. Погроми в Україні: 1914-1920. Від штучних стереотипів до гіркої правди, приховуваної в радянських архівах. Київ: В-во О.Теліги, 1998. 544 с.
130. Сич О. Пропагандистський аспект буковинської преси в роки Першої світової війни // Перша світова війна у фокусі історії (дипломатичні та політичні колізії Великої війни): монографія / Наукова редакція д.і.н., проф. С.С. Троян Київ: Кондор-Видавництво, 2016. С. 308-327.
131. Стародуб А. Російська православна церква у Галичині в період Першої світової війни (1914–1918 роки) // Наукові записки. Збірник праць молодих учених та аспірантів / Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України. Т. 21. Київ, 2010. С. 194-221.
132. Стародуб А. Церковна політика Росії в Галичині під час Першої світової війни: експансія «воєнного православ'я» / Доповідь на Міжнародній конференції «Насилля влади проти свободи сумління: репресивна політика Радянської влади щодо християнських Церков та віруючих (ідейні засади, механізми реалізації, історичні наслідки)». Київ, 3-5.03.2006 URL: <http://ruh.znaimo.com.ua/index-5229.html>.
133. Сухий О.И., Лозинська І.Г. Становище українського населення в Галичині на початку Першої світової війни та репресії австрійської влади // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2010. Вип. XXVIII. С. 151–155.
134. Томашівський С. Галичина. Політико-історичний нарис з приводу світової війни. Львів: [накл. в-ва.], 1915. 32 с.
135. Троян С. Велика війна 1914-1918 рр.: геополітичні зрушення світосистеми // Перша світова війна у фокусі історії (дипломатичні та політичні колізії Великої війни): монографія. Київ: Кондор-Видавництво, 2016. С. 5-34.
136. Троян С. Нове бачення Європи: німецькі плани територіального переустрою початку ХХ ст. // Перша світова війна: історичні долі

- народів Центральної та Східної Європи: Матеріали міжн. наук. конф., присвяченої 80-річчю Буковинського народного віча (Чернівці, 22–24 вересня 1998 р.). Чернівці: Рута, 2000. С. 89–103.
137. Українська державність у ХХ столітті. Київ: Наукова думка, 1996. 275 с.
138. Українська політика самодержавства у Першій світовій війні. URL: <http://osvita.ua/vnz/reports/politolog/16073/>.
139. Уська У. Політика офіційного Відня та Галицького намісництва щодо русофільського руху в 1908–1914 рр. // Історичні та культурологічні студії. Вип. 3. Львів: Ін-т українознавства НАН України, 2004. С. 153–180.
140. Фісанов В. Буковинське і галицьке питання у міжнародних відносинах періоду першої світової війни // Вісник Центру буковинознавства. Серія історична. Вип. 1. 1993. С. 28-37.
141. Ципко К. Г. Велика Жовтнева соціалістична революція і боротьба трудящих Буковини за владу Рад і возз'єднання з Радянською Україною. Чернівці, 1958. 321 с.
142. Яремчук В. Українська багатопартійність Наддніпрянської і Західної України: компаративний аналіз (1899-1918 рр.). Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. 504 с.